

ปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เกยย้ายดิน
และไม่เกยย้ายดินในเขตเมืองของประเทศไทย

ปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี เพราะว่า เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสังคมมนุษย์อย่างใกล้ชิด เป็นปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมและแบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนเรา นอกจากนี้ ความแตกต่างอันเนื่องมาจากปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจยังส่งผลสะท้อนถึงการย้ายดินของคนเราด้วย เพราะการตัดสินใจที่จะย้ายดินหรือไม่อย่างไรมัน นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยข้างอื่นแล้ว ปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจ รวมทั้งโอกาสในเชิงเศรษฐกิจมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก และโดยทั่วไปคนเรามักจะย้ายดินจากในเขตที่มีโอกาสในเชิงเศรษฐกิจต่ำไปยังเขตที่มีโอกาสในเชิงเศรษฐกิจที่สูงกว่าหรือดีกว่าเสมอ ซึ่งส่วนมากก็คือเขตเมือง โดยเฉพาะเขตเมืองหลวงของประเทศ หรือเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับในประเทศไทย เพราะเป็นเขตที่เป็นศูนย์รวมของสถานที่ราชการ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และยังเป็นเมืองท่าที่สำคัญอีกด้วย ดังนั้นโอกาสต่าง ๆ ในเชิงเศรษฐกิจจึงสูงกว่าในเขตเมืองอื่น ๆ เป็นผลทำให้ประชากรย้ายดินเข้ามาอาศัยอยู่ และหางานทำกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้สถานภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันก็จะส่งผลสะท้อนถึงภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีให้แตกต่างกันด้วย เนื่องจากว่าคนเราจะมีบุตรมากหรือน้อยอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวว่า สามารถจะเลี้ยงดูได้แค่ไหน รวมถึงการให้การศึกษากับบุตรด้วย ในขณะที่เด็กกับการมีบุตรจำนวนมากก็อาจจะทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต่ำลงได้ เพราะรายจ่ายของครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น อาจเป็นผลทำให้บุตรที่เกิดมาไม่สามารถได้รับการฝึกฝนอบรมอย่างเต็มที่ได้ และอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาสังคมด้วย ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับการย้ายดินและ

ภาวะเจริญพันธุ์ ด้วยเหตุนี้จึงได้ศึกษาว่า ปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจจะมีผลต่อภาวะเจริญ
พันธุ์ของสตรีที่เคຍย้ายถิ่น กับสตรีที่ไม่เคຍย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และ
เขตเมืองอื่น ๆ แยกต่างกันหรือไม่ โดยได้แยกปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจออกเป็นปัจจัย
ย่อย ๆ ดังนี้

4.1 ลักษณะอาชีพของสตรี ลักษณะอาชีพหรือประเภทของอาชีพของภรรยาใน
ถือได้ว่าเป็นปัจจัยชั้นต้นฐานอย่างหนึ่งที่ทำให้สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึง
แบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแตกต่างกันออกไปได้ เพราะในแต่ละลักษณะอาชีพ
ย่อมแสดงถึงฐานะ ความเป็นอยู่ และแบบแผนในการดำเนินชีวิตของตนเอง หรืออาจจะ
กล่าวได้ว่า ลักษณะอาชีพเป็นบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่ไว้ตัดสินสถานภาพทางสังคม
และเศรษฐกิจของภรรยา ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่า "ในลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกับ
สตรีที่เคຍย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคຍย้ายถิ่น" เนื่องจาก การย้าย
ถิ่นเป็นกระบวนการคัดเลือกอย่างหนึ่ง ประกอบกับสตรีที่เคຍย้ายถิ่นอาจจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง
ในสิ่งใหม่ ๆ (Innovation) ได้มากกว่าและง่ายกว่าสตรีที่ไม่เคຍย้ายถิ่นหรืออาจ
จะเป็นผลเนื่องมาจากการปรับตนเองและครอบครัวของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขต
เมือง ซึ่งต้องใช้เวลาสักกระยะหนึ่ง และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้สตรีที่เคຍย้ายถิ่น อาจ
จะหาวิธีการต่าง ๆ มาป้องกันหรือลดการมีบุตรของตนเองไว้หรืออาจจะเป็นผลมาจาก
สาเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ประกอบกัน

จากตารางที่ 6 จะเห็นว่าระดับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะมีความสัมพันธ์กับ
ลักษณะอาชีพของสตรีทั้งที่เคຍย้ายถิ่นและไม่เคຍย้ายถิ่น และในลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกับ
สตรีที่เคຍย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคຍย้ายถิ่น
ที่มีลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่มอาชีพ อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นทางสถิติ หรืออาจจะ
กล่าวได้ว่าระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันระหว่างสตรีที่เคຍย้ายถิ่นกับสตรีที่ไม่เคຍ
ย้ายถิ่น ที่มีลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่มทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
และในเขตเมืองอื่น ๆ ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร เฉพาะในลักษณะอาชีพค่านิยมธุรกิจ

ตารางที่ 6 จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่เคยสมรส จำแนกตาม สถานภาพการย้ายถิ่น ลักษณะอาชีพของสตรี และเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน

เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และลักษณะอาชีพของ สตรี	สถานภาพการย้ายถิ่น			
	การย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต		การย้ายถิ่นภายในห้าปี	
	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น
<u>รวมทุกเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน</u>				
รวม	3.9(1,177)*	4.1(1,003)	3.1(886)*	4.6(1,310)
ทำงานด้านวิชาชีพ, บริหาร, เสมียน	1.9(93)	2.3(88)	1.7(84)*	2.4(96)
ทำงานด้านบริการต่าง ๆ กรรมกร, รับจ้างทั่วไป, ช่างต่าง ๆ	2.8(69)*	3.9(38)	2.8(63)*	3.7(43)
พนักงานขายของ, ค่าขาย เกษตรกรรม	3.2(80)	3.7(81)	2.5(72)*	4.2(90)
ทำแต่ไม่สามารถจำแนกได้	4.8(295)	4.6(256)	3.9(189)*	5.1(370)
ทำงานบ้าน, กำจัดทางานทำ ไม่ทำงาน	5.4(27)	5.3(69)	4.1(15)	5.5(81)
	5.0(6)	2.5(6)	(*ก)(4)	3.8(7)
	3.8(603)*	4.1(458)	3.0(456)*	4.7(614)
	(*ก)(4)	4.3(7)	(*ก)(3)	3.9(9)

ตารางที่ 6 (ต่อ) จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่เคยสมรส จำแนกตามสถานภาพการย้ายถิ่น ลักษณะอาชีพของสตรี และเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน

เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และลักษณะอาชีพของ สตรี	สถานภาพการย้ายถิ่น			
	การย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต		การย้ายถิ่นภายในห้าปี	
	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น
เขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ-ธนบุรี)				
รวม	3.8(791)*	4.1(468)	3.0(522)*	4.5(746)
ทำงานด้านวิชาชีพ, บริหาร, เสมียน	1.9(64)	2.4(47)	1.6 (51)*	2.5(60)
ทำงานด้านบริการต่าง ๆ กรรมกร, รับจ้างทั่วไป, ช่างต่าง ๆ	2.6(55)*	4.1(19)	2.7(48)	3.4(24)
พนักงานขายของ, ค้าขาย	3.1(55)	3.3(34)	2.0(44)*	4.2(46)
เกษตรกรรม	4.4(158)	4.9(92)	3.9(93)*	5.0(160)
เกษียณกรรม	5.4(22)	5.1(46)	2.8(7)	5.4(61)
ทำแต่ไม่สามารรถจำแนกได้	(*ก)(4)	(*ก)(4)	(*ก)(3)	(*ก)(4)
ทำงานบ้าน, กำล้างงานทำ ไม่ทำงาน	3.9(432)	4.0(225)	3.1(275)*	4.5(389)
	(*ก)(1)	(*ก)(1)	(*ก)(1)	(*ก)(2)
เขตเมืองอื่นๆ				
รวม	4.1(386)	4.2(535)	3.2(364)*	4.8(564)
ทำงานด้านวิชาชีพ, บริหาร, เสมียน	2.0(29)	2.1(41)	1.9(33)	2.3(36)
ทำงานด้านบริการต่าง ๆ กรรมกร, รับจ้างทั่วไป, ช่างต่าง ๆ	3.5(14)	3.7(19)	3.1(15)	4.0(19)
พนักงานขายของ, ค้าขาย	3.4(25)	4.0(47)	3.2(28)	4.1(44)
เกษตรกรรม	5.1(137)*	4.5(164)	4.0(96)*	5.2(210)
เกษียณกรรม	(*ก)(5)	5.6(23)	5.2(8)	5.6(20)
ทำแต่ไม่สามารรถจำแนกได้	(*ก)(2)	(*ก)(2)	(*ก)(1)	(*ก)(3)
ทำงานบ้าน, กำล้างงานทำ ไม่ทำงาน	3.7(171)	4.3(233)	2.9(181)*	5.0(225)
	(*ก)(3)	4.5(6)	(*ก)(2)	4.0(7)

(*ก) ตัวอย่างมีน้อยกว่า 5 ราย

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อใช้ค่า t ทดสอบทางเดียว

ต่าง ๆ สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในเขตเมืองอื่น ๆ เฉพาะในลักษณะอาชีพทำงานบ้าน กำลังหางานทำ สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในลักษณะอาชีพพนักงานขายของค้าขาย สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาของนิพนธ์ เทพวัลย์ ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2512-2516 ที่พบว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ และมีลักษณะอาชีพพนักงานขายของค้าขายจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด¹

สำหรับสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี จะเห็นว่า มีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีที่มีลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในลักษณะอาชีพคานบริการต่าง ๆ และลักษณะอาชีพเกษตรกรกรรม สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า มีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน

ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ ปรากฏว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่มอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในลักษณะอาชีพพนักงานขายของค้าขาย และทำงานบ้าน กำลังหางานทำ สตรีที่เคยย้ายถิ่น จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

¹ Nibhon Debavalya, "Female Employment and Fertility: Crosssectional and Longitudinal Relationships From a National Sample of Married Thai Women," Paper No.24, Institute of Population Studies (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1977), pp. 18-25.

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าผลจากการศึกษานี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งสตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต กับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี กับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่ม ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ามีลักษณะอาชีพในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งย่อมจะมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งแบบวิถีในการดำเนินชีวิตในลักษณะอันเป็นแบบแผนที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น เฉพาะในลักษณะอาชีพค่านบริการต่าง ๆ และสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ในลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่ม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสตรีที่เคยย้ายถิ่นยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่ายและรวดเร็วกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ประกอบกับกรุงเทพมหานครเป็นสังคมเมืองขนาดใหญ่ เต็มไปด้วยความซับซ้อนวุ่นวาย เป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน หรือเป็นสังคมหลากหลาย (Heterogeneity Society) ฉะนั้นสตรีที่เคยย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จึงอาจจะใช้ระยะเวลาในการปรับตัวและครอบคลุมนานพอควรถึงจะคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจตลอดจนแบบวิถีการดำเนินชีวิตในเขตกรุงเทพมหานครได้ ซึ่งผลจากการศึกษานี้ก็คล้ายคลึงกับผลจากการศึกษาของ Ritchey และ Stokes ในเขตเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2513¹ และคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Goldstein ในเขตเมืองของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2503²

¹P. Neal Ritchey and C. Shannon Stokes, "Residence Background, Socioeconomic Status and Fertility," Demography 8 (August 1971) : 375-376.

²Sidney Goldstein, Interrelation Between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand, p. 27.

4.2 สถานภาพการทำงานของสตรี ปัจจัยด้านสถานภาพการทำงานเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่สามารถกล่าวได้ว่ามีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี เพราะในสถานภาพการทำงานต่างกัน ย่อมจะมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันออกไป และในสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกัน ก็ย่อมจะมีลักษณะในด้านต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันซึ่งในการศึกษานี้ได้เลือกศึกษาเฉพาะสตรีที่มีสถานภาพสมรสในปัจจุบัน (Currently Married) โดยได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่า "ในสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น"

จากตารางที่ 7 จะเห็นว่าในสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นเลย โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ที่มีสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาล และข้าราชการเท่านั้น ที่สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรืออาจจะกล่าวได้ว่ามีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน

ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นในสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม

สำหรับสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ ยกเว้นในเขตเมืองอื่น ๆ เฉพาะสตรีที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาลและข้าราชการ ที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์เท่ากับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี หรือมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่มีสถานภาพสมรสในปัจจุบัน
จำแนกตามสถานภาพการย้ายถิ่น สถานภาพการทำงานของสตรี
และเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน

เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และสถานภาพการทำงาน ของสตรีที่มีสถานภาพสมรส ในปัจจุบัน	สถานภาพการย้ายถิ่น			
	การย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งขีวิต		การย้ายถิ่นภายในห้าปี	
	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น
<u>รวมทุกเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน</u>				
รวม	3.9(473)	4.2(463)	3.1(360)*	4.6(583)
นายจ้างและเจ้าของกิจการ	4.6(332)	4.7(330)	3.7(231)*	5.1(439)
ลูกจ้างรัฐบาลและ ข้าราชการ	1.9(51)	2.3(51)	1.8(45)	2.4(57)
ลูกจ้างเอกชน ทำงานบ้านโดยไม่ได้รับ ค่าจ้าง	2.4(89)*	3.2(80)	2.0(83)*	3.5(85)
	(* ก)(1)	(* ก)(2)	(* ก)(1)	(* ก)(2)
<u>เขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ-ธนบุรี)</u>				
รวม	3.5(285)*	4.2(211)	2.8(192)*	4.4(306)
นายจ้างและเจ้าของกิจการ	4.3(182)*	4.9(136)	3.6(108)*	5.0(213)
ลูกจ้างรัฐบาลและ ข้าราชการ	1.9(29)	2.9(21)	1.6(18)*	2.8(32)
ลูกจ้างเอกชน ทำงานบ้านโดยไม่ได้รับ ค่าจ้าง	2.3(73)*	3.1(52)	1.9(65)*	3.4(59)
	(* ก)(1)	(* ก)(2)	(* ก)(1)	(* ก)(2)
<u>เขตเมืองอื่น ๆ</u>				
รวม	4.5(188)	4.1(252)	3.4(168)*	4.8(277)
นายจ้างและเจ้าของกิจการ	5.0(150)	4.6(194)	3.8(123)*	5.3(226)
ลูกจ้างรัฐบาลและ ข้าราชการ	1.9(22)	1.9(30)	1.9(27)	1.9(25)
ลูกจ้างเอกชน ทำงานบ้านโดยไม่ได้ ค่าจ้าง	2.9(16)	3.4(28)	2.3(18)*	3.8(26)
	- (-)	- (-)	- (-)	- (-)

(* ก) ตัวอย่างมีน้อยกว่า 5 ราย *มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อใช้ค่า t
ทดสอบทางเดียว

นั่นคือ สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันในสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ยกเว้นสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จะสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ สำหรับสตรีที่มีสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่ม ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีสถานภาพการทำงานในกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม ซึ่งจะสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปียอมรับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ ๆ ใ้ได้ง่ายกว่า และมากกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ประกอบกับอาจจะเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองไม่ถึงห้าปี อันเป็นช่วงระยะเวลาที่จำกัดเกินไปในการปรับตัวตนเองและครอบครัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนแบบวิถีการดำเนินชีวิตในเขตที่ตนได้ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ได้

4.3 ประสบการณ์ในการทำงานก่อนและภายหลังการสมรสของสตรี ปัจจุบันค่าประสบการณ์ในการทำงานก่อนหรือภายหลังการสมรสของสตรี ในที่นี้หมายถึงสตรีที่เคยทำงาน โดยได้รับค่าจ้างตอบแทนเป็นค่าเงินหรือสิ่งของก่อนหรือภายหลังการสมรส ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีได้ เนื่องจากการทำงานโดยได้รับค่าจ้างตอบแทนเป็นค่าเงินหรือสิ่งของนั้น โดยทั่วไปเป็นการทำงานภายนอกบ้าน และสตรีที่ออกไปทำงานภายนอกบ้านมักจะมีแรงจูงใจสูงในการจำกัดขนาดของครอบครัวให้เล็กลง¹ เพื่อไม่ต้องเป็นภาระต่อการออกไปทำงาน และในกลุ่มสตรีที่มีประสบการณ์ในการทำงานก่อนหรือภายหลังสมรสกลุ่มเดียวกันก็น่าจะมีลักษณะที่คล้ายคลึง

¹ Nibhon Debavalya, "Female Employment and Fertility : Cross-sectional and Longitudinal Relationships From a National Sample of Married Thai Women," Paper No.24, Institution of Population Studies, p. 26.

กัน ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่า "ในประสบการณ์ในการทำงานก่อนหรือภายหลังจากการสมัคร
กลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น"

4.3.1 ประสบการณ์ในการทำงานก่อนการสมัครของสตรี จากตาราง
ที่ 8 จะเห็นว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นในวงหนึ่งของชีวิต จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรี
ที่ไม่เคยย้ายถิ่นในประสบการณ์การทำงานก่อนการสมัครกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม แต่ไม่มีนัยสำคัญ
ทางสถิติหรืออาจจะกล่าวได้ว่า มีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขต
กรุงเทพมหานครและในเขตเมืองอื่น ๆ ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร เฉพาะสตรีที่ไม่
เคยทำงานก่อนการสมัคร ผู้ที่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่
เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีประสบการณ์ในการทำงานก่อนการสมัครกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ
(ตารางที่ 8)

นั่นคือสตรีที่เคยย้ายถิ่นในวงหนึ่งของชีวิต กับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับ
ภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันในประสบการณ์การทำงานก่อนการสมัครกลุ่มเดียวกันเกือบ
ทุกกลุ่ม ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ ยกเว้นในเขต
กรุงเทพมหานคร เฉพาะสตรีที่ไม่เคยทำงานก่อนการสมัครเท่านั้น ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายใน
ห้าปี จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีที่มีประสบการณ์ในทำ-
งานก่อนการสมัครกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขต
กรุงเทพมหานครและในเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ยอม
รับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่ายกว่าและมากกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และสตรีที่
เคยย้ายถิ่นในวงหนึ่งของชีวิต หรืออาจจะเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขต
เมืองไม่ถึงห้าปี อันเป็นช่วงระยะเวลาที่จำกัดเกินไปในการปรับตัว และครอบครัวได้
เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจรวมทั้งแบบวิถีการดำเนินชีวิตในเขตที่ตนได้
ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ได้ทัน หรือก็อาจจะเป็นผลมาจากทั้งสองประการนี้ประกอบกัน

ตารางที่ 8 จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่เคยสมรส จำแนกตามสถานภาพการย้ายถิ่น ประสบการณ์การทำงานก่อนการสมรสของสตรีและเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน

เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงานก่อนการสมรสของสตรี	สถานภาพการย้ายถิ่น			
	การย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต		การย้ายถิ่นภายในห้าปี	
	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น
<u>รวมทุกเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน</u>				
รวม	3.9(1,181)*	4.2(1,001)	3.1(886)*	4.6(1,306)
เคยทำ	2.9(413)	3.1(324)	2.3(361)*	3.6(377)
ไม่เคยทำ	4.4(768)*	4.7(677)	3.6(525)*	5.0(929)
<u>เขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ-ธนบุรี)</u>				
รวม	3.8(795)*	4.1(467)	3.0(521)*	4.5(745)
เคยทำ	2.8(294)	3.0(167)	2.2(222)*	3.6(239)
ไม่เคยทำ	4.3(501)*	4.7(300)	3.6(299)*	4.9(506)
<u>เขตเมืองอื่น ๆ</u>				
รวม	4.1(386)	4.2(534)	3.2(365)*	4.8(561)
เคยทำ	2.9(119)	3.1(157)	2.4(139)*	3.7(138)
ไม่เคยทำ	4.6(267)	4.7(377)	3.6(226)*	5.2(423)

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อใช้ค่า t ทดสอบทางเดียว

4.3.2 ประสบการณ์ในการทำงานภายหลังการสมรสของสตรี ปัจจุบัน

ด้านประสบการณ์ในการทำงานภายหลังการสมรสของสตรีน่าจะมีผลโดยตรงต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี เพราะการทำงานภายหลังการสมรสนั้นย่อมจะมีอุปสรรคต่อการทำงานและในขณะที่เกี่ยวกับการมีบุตรจำนวนมากก็อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานมากขึ้น จากตารางที่ 9 จะเห็นว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่มีประสบการณ์ในการทำงานภายหลังการสมรสกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่ม ยกเว้นสตรีที่เคยทำงานภายหลังการสมรส แต่ปัจจุบันไม่ทำแล้ว สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ แตกต่างไม่มากนักในแง่สำคัญทางสถิติ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต กับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน ในระหว่างที่มีประสบการณ์ในการทำงานภายหลังการสมรสกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร เฉพาะสตรีที่เคยทำงานภายหลังการสมรสและปัจจุบันกำลังทำอยู่เท่านั้น ซึ่งผู้ที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีที่มีประสบการณ์ในการทำงานภายหลังการสมรสกลุ่มเดียวกันทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร เฉพาะสตรีที่เคยทำงานภายหลังการสมรสแต่ปัจจุบันไม่ทำแล้ว เท่านั้น ที่สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรืออาจจะกล่าวได้ว่ามีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 9)

นั่นคือสตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน ระหว่างสตรีที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ภายหลังการสมรสกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่ม ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร เฉพาะที่เคยทำงานภายหลังการสมรสและปัจจุบันกำลังทำอยู่เท่านั้น สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้าย

ตารางที่ 9 จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่เคยสมรส จำแนกตามสถานภาพการย้ายถิ่น ประสบการณ์การทำงานภายหลังการสมรสของสตรี และเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน

เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และประสบการณ์การทำงาน ภายหลังการสมรสของ สตรี	สถานภาพการย้ายถิ่น			
	การย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต		การย้ายถิ่นภายในห้าปี	
	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น	เคยย้ายถิ่น	ไม่เคยย้ายถิ่น
<u>รวมทุกเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน</u>				
รวม	3.9(1,168)*	4.1(991)	3.1(874)*	4.6(1,295)
เคยทำและกำลังทำอยู่	2.6(252)*	3.1(212)	2.4(236)*	3.2(225)
เคยทำแต่ปัจจุบันไม่ทำแล้ว	4.3(73)	3.8(50)	3.4(61)*	4.6(64)
ไม่เคยทำ	4.2(843)*	4.5(729)	3.3(577)*	4.9(1,006)
<u>เขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ-ชนบท)</u>				
รวม	3.8(787)*	4.1(460)	3.0(513)*	4.5(737)
เคยทำและกำลังทำอยู่	2.4(185)*	2.9(104)	2.2(156)*	3.2(129)
เคยทำแต่ปัจจุบันไม่ทำแล้ว	4.4(54)	4.0(25)	3.8(37)	4.6(44)
ไม่เคยทำ	4.1(548)	4.4(331)	3.3(320)*	4.7(564)
<u>เขตเมืองอื่น ๆ</u>				
รวม	4.1(381)	4.2(531)	3.2(361)*	4.8(558)
เคยทำและกำลังทำอยู่	2.9(67)	3.2(108)	2.7(80)*	3.4(96)
เคยทำแต่ปัจจุบันไม่ทำแล้ว	3.8(19)	3.5(25)	2.7(24)*	4.7(20)
ไม่เคยทำ	4.3(295)	4.6(398)	3.3(257)*	5.1(442)

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อใช้ค่า t ทดสอบทางเดียว

ถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า กรุงเทพมหานคร เป็นสังคมเมืองขนาดใหญ่ เต็มไปด้วยความซับซ้อนวุ่นวาย เป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน หรือเป็นสังคมหลากหลาย (Heterogeneity Society) ฉะนั้นการทำงานภายหลังการสมรสและปัจจุบันกำลังทำอยู่ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จึงจึงมีอุปสรรคต่อการมีบุตรอย่างมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าสตรีที่เคยทำงานภายหลังการสมรสแต่ปัจจุบันไม่ทำแล้วนั้น สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ ถึงแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นได้ว่า การมีบุตรจำนวนมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการออกไปทำงานจึงเลิกทำงาน

ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่มีประสบการณ์การทำงานภายหลังการสมรส กลุ่มเดียวกันทุกกลุ่ม ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ ๆ ได้มากกว่าและง่ายกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและสตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตหรืออาจจะเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองไม่ถึงห้าปี อันเป็นช่วงระยะเวลาที่จำกัดเกินไปในการปรับตัวและกรอมคว่ำให้เข้ากับแนววิถีการดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจในเขตเมืองที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ได้ทันที หรืออาจจะเป็นผลมาจากทั้งสองประการนี้ประกอบกัน ซึ่งก็คล้ายคลึงกับการศึกษาของ Jaffe และ Cullen ในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. 2513¹ คล้ายคลึงกับการศึกษาของ

¹A.J. Jaffe and Ruth M. Cullen, "Fertility of the Puerto Rican Origin Population Mainland United States and Puerto Rico : 1970," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 200-201.

Kong-Kyun Ro ในเขตกรุงเซอูล ประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513¹ ถ้ายกถึงกับการศึกษาของ Jae-Young Park และ Insook H. Park ในเขตเมืองของประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513² และถ้ายกถึงกับการศึกษาของ Hendershot ในเขตเมืองของประเทศฟิลิปปินส์เมื่อ พ.ศ. 2516³

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าในลักษณะทางเศรษฐกิจกลุ่มเดียวกัน สตรีที่โยกย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต กับสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นเลย จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ ส่วนในเขตกรุงเซอูลมหานครนั้น จะมีเพียงบางปัจจัยเท่านั้น ที่จะทำให้สตรีที่โยกย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับสตรีที่โยกย้ายถิ่นภายในห้าปีจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นภายในห้าปีที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเซอูลมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ ยกเว้นในปัจจัยด้านลักษณะอาชีพเพียงปัจจัยเดียว สตรีที่โยกย้ายถิ่นภายในห้าปีกับสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นภายในห้าปี จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกัน ในลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกันเกือบทุกกลุ่ม หรืออาจจะกล่าวได้ว่าผลจากการศึกษานี้จะสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้เฉพาะสตรีที่มีสถานภาพการย้ายถิ่นภายในห้าปีเท่านั้น

¹Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution: Occasional Monograph Series No.5 Vol.1, p. 262.

²Jae-Young Park and Insook H. Park, "Migration and Female Labor Force Impact on Korean Fertility," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No.5 Vol.1, pp. 272-275.

³Gerry E. Hendershot, "Social Class, Migration and Fertility in the Philippines," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No.5 Vol.1, pp. 220-236.